

ОСОБЛИВОСТІ РЕКРУТСЬКИХ НАБОРІВ НА ВОЛИНІ ТА ПОДІЛЛІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Наприкінці ХVІІІ століття Правобережна Україна, що довгий час була складовою частиною Речі Посполитою, була анексована Російською імперією і перейшла під її повний контроль. З цього часу на Правобережжя поширюється нормативно-правова база Російської імперії, в основі якої є поділ суспільства на привілейовані та непривілейовані стани. Останні виконували низку феодалських та державних повинностей. Найважливішою державною повинністю була – рекрутська яка регламентувалася законодавчими і нормативними актами царського уряду: маніфестами, указами імператора та сенату, висновками Державної ради, тощо. На базі законодавства про рекрутську повинність в регіоні почали здійснюватися рекрутські набори, які стали докорінно новим явищем для мешканців краю і спричинили виникнення нових соціально-економічних та суспільно-політичних обставин, які значною мірою впливали на подальший розвиток Правобережної України.

У Правобережжі, зокрема на Волині та Поділлі рекрутська повинність мала свої особливості організаційного, соціально-станового та етнічного характеру, зумовленими обережною політикою інкорпорації нових територіальних надбань до імперії. Російська влада намагалася створити у населення краю позитивні враження про Росію і послабити антиросійські настрої що мали місце в середовищі польської шляхти, яка могла втягнути корінне українське населення у масовий спротив імперській політиці. Враховуючи, що Волинь та Поділля були прикордонними регіонами, влада намагалася підтримувати спокій серед його жителів. Також російський уряд був змушений адаптувати свої адміністративно-управлінські структури під специфіку всього Правобережжя. Крім того, перед російською владою в регіоні постало надзвичайно складне завдання – змінити традиції формування війська, які існували в Речі Посполитій і про які ще зберігалася пам'ять у місцевому суспільстві.

Російський уряд, зважаючи на геополітичне положення Подільської та Волинської губерній, а також на її історичний розвиток, був змушений коригувати свою політику комплектування армії населенням краю, допускаючи, подекуди, у своїх діях ліберальніші кроки, порівняно з іншими регіонами держави. Разом з тим перші ж рекрутські набори засвідчили, що російський уряд одразу після підпорядкування Правобережної України розпочав максимально використовувати усі її ресурси, зокрема демографічні.

Ключові слова: Правобережна Україна, Поділля, Волинь, рекрутська повинність, рекрутський набір, армія, Російська імперія.

Кінець ХVІІІ століття ознаменувався для Правобережної України новою епохою історичного розвитку. Після приєднання до Росії в 1793-1795 роках, землі Правобережжя, потрапили в нормативно-правове поле, характерне всій території імперії. Її інтереси зумовлювали розповсюдження імперського панування і встановлення необхідного контролю над усіма важливими чинниками життя у новоприєднаному регіоні. Неодмінно ру-

шійною силою російської присутності та проведення суспільно-політичних і соціально-економічних перетворень, оформлення краю у вірнопіддану складову самодержавства та забезпечення його якнайшвидшого включення в державний організм Російської імперії стала армія. З її допомогою на мешканців краю було поширено систему російського управління, кріпосне право та низку пов'язаних з ним повинностей, на яких трималася економіка та весь устрій феодальної держави.

З-поміж усіх державних повинностей найстрашнішою і найважчою для оподаткованих станів була рекрутська, на основі якої комплектувався рядовий склад російської армії. На базі законодавства про рекрутську повинність в регіоні почали здійснюватися рекрутські набори, які стали докорінно новим явищем для мешканців краю і спричинили виникнення нових соціально-економічних та суспільно-політичних обставин, які значною мірою впливали на подальший розвиток Правобережної України. Тому дослідження проблеми виконання рекрутської повинності населенням Правобережжя, допоможе пролити світло на нові аспекти процесу інкорпорації регіону до північно-східної метрополії.

Перші праці, в яких знайшли відображення окремі елементи виконання рекрутської повинності у Російській імперії, з'явилися наприкінці 70-х років XIX століття і належали перу фахівців, які розкривали військову історію – М.І. Богдановича, А.Ф. Редігера, В.В. Щепетільнікова. Вперше узагальнене трактування термін «рекрутська повинність» отримав у «Военному енциклопедичному лексиконі», двічі перевиданому у Санкт-Петербурзі. Наприкінці XIX ст. рекрутська повинність була охарактеризована в знаменитій 40-томній енциклопедії Ф.А. Брокгауза та І.А. Ефрона та інших подібних виданнях. Однак у дореволюційній історіографії лише згадується про поширення рекрутської повинності на Правобережну Україну, але жодним чином не висвітлюється її соціальний зміст, характеристика та вплив на соціально-економічний розвиток країни, не кажучи вже про особливості реалізації рекрутчини в конкретних районах, зокрема на Волині. Дослідження регіональної історії в цьому напрямку залишалося поза увагою вчених і у радянський час. У контексті вивчення воєнної історії, зокрема при розгляді питань комплектування російських збройних сил в XVIII-XIX ст., рекрутської повинності торкалися відомі радянські історики А.Г. Безкровний, П.А. Зайончковський, А.В. Федоров, П.Г. Ридзюнський, А.А. Строков, Г.П. Мещеряков, Ю.Р. Клокман. Загальним для їх праць виступав розгляд рекрутської системи як інституту феодальної формації, який із її розпадом у Росії втратив своє значення і був замінений загальною військовою повинністю в 1874 році.

Розробка проблеми рекрутської повинності в окремо взятих регіонах знайшла своє місце в дослідженнях сучасних російських істориків, розвідки яких стосуються російських історичних областей. Рекрутчина і солдатчина стала об'єктом наукових інтересів, що стосуються історії окремих етнічних груп, зокрема, євреїв, а також у розвідках окремого тематичного спрямування, пред-

ставлених роботами сучасних українських істориків А. Філінука, М. Бармака, В. Бережанського, Б. Лугового, Н. Мацко, Т. Трофімчук, В. Цубенко.

Метою даної статті є висвітлення механізму реалізації рекрутської повинності та особливостей рекрутських наборів на Волині та Поділлі на межі XVIII–XIX століть.

З самого початку рекрутські набори в Правобережній Україні мали свої особливості, що вирізняли її серед інших регіонів. У перші роки самодержавство намагалось демонструвати лібералізм щодо місцевого населення. Це виявилось й у питанні мобілізації до війська та зумовлявалось кількома причинами. По-перше, була необхідність витримати певний час для того, щоб населення новоприєднаного краю психологічно звиклося до того, що живе у зовсім іншій державі, й тим самим створити у його середовищі позитивні враження про Росію. По-друге, потрібен був час для переключення основної маси населення регіону на діяльність в інтересах імперії. По-третє, одночасно з цим російські власті намагалися якщо не нейтралізувати, то принаймні послабити вплив виключно великого прошарку польської шляхти, яка могла втягнути корінне українське населення у масовий спротив імперській політиці. По-четверте, для російського самодержавства важливою була підтримка спокою серед жителів прикордонних територій. По-п'яте, російські власті вимушені були на перших порах адаптувати свої адміністративно-управлінські структури під специфіку Правобережжя, через відмінність станового складу її населення, який дуже відрізнявся від соціальної структури центральних російських губерній. По-шосте, перед російською владою в регіоні постало надзвичайно складне завдання – змінити традиції формування війська, які існували в Речі Посполитій і про які ще зберігалася пам'ять у тутешньому суспільстві [16]. І останнє, сьоме, виняткове значення мало забезпечення за рахунок Правобережної України постачання розквартированих на її території військ.

Характерно, що потенційні мобілізаційні можливості правобережних українських земель офіційний Петербург оцінив ще напередодні поділів Речі Посполитої. Зокрема, О. Безбородько в 1791 р. у проекті з «польських питань» підкреслював що «...в цих землях живе чисельний відважний народ, який примножить страшну військову силу і, за потреби, може послужити заміною в середині держави багатьох надзвичайних рекрутських наборів» [18, с.652]. То ж ще напередодні приєднання правобережних українських земель до Російської імперії самодержавство небезпідставно розраховувало на значне поповнення особового складу своєї армії з цього густозаселеного регіону. Проте найголовнішим було те, що армія Росії у цей час мала некомплект особового складу понад 20%, а у польових частинах, які знаходилися на південному та південно-західному кордоні, він складав 28% [18, с.11].

На підставі указу імператриці Катерини II, Сенату від 7 вересня 1794 р. [9], яким була започаткована епоха рекрутчини в

Правобережжі, до виконання рекрутської повинності було залучене населення Поділля та тієї частини Волині, яка відійшла до Російської імперії за другим поділом Речі Посполитої. Проведення першого рекрутського набору в регіоні мало свої особливості. З одного боку, йдеться про бажання властей залучити населення Волині і Поділля до виконання рекрутської повинності, з другого – про намагання самодержавства врахувати специфіку регіону та відсутність у місцевої адміністрації досвіду організації рекрутських наборів. По-перше, як свідчать документи, набір рекрутів тут проводився з розрахунку 1 рекрут з 200 душ, тоді як по всій імперії їх набирали в пропорції 5 з 500 душ. По-друге, передбачаючи можливість затягування виконання набору, його розпочали раніше – не з 1 листопада, як у всій Росії, а з 15 жовтня. По-третє, в указі чітко вказувалось, у яких саме полках мали служити рекрути з Ізяславщини та Брацлавщини. По-четверте, термін служби рекрутів з регіону при цьому наборі визначався не 25, а 20 років.

Згідно з законодавчими положеннями з окремих категорій населення фізична поставка рекрутів не вимагалася. Купецтво та євреї під контролем казенних палат і департаментів рекрутських прийомів (пізніше – рекрутських комітетів) лише сплачували складові рекрутські гроші [8].

Того ж дня був підписаний іменний указ, адресований голові Військової колегії. У ньому уточнювались організаційні моменти проведення набору [9]. Його зміст свідчить, що власті у Санкт-Петербурзі, не володіючи точною інформацією про кількість населення західних губерній, передбачали зібрати з регіону більш ніж достатню кількість рекрутів: «... коли ж рекрутів по нинішньому зі згаданих губерній набору знайдеться в більшій кількості, ніж потрібно для поповнення військ, то з них направити в інші війська відповідно їх здібностей» [9].

Відповідно до рішення урядового Сенату вже в 1794 р. було проведено укомплектування карабінерських полків, драгунських і егерських корпусів рекрутами із числа міщан і казенних й поміщицьких селян Ізяславської та Брацлавської губерній, а також трьох білоруських губерній [4; 5]. Рекрутів з регіону набирали для укомплектування рядового складу армії і флоту за відомостями із зазначенням полків, підрозділів, у які вони направлялися [6]. До слова, зауважимо, що запровадження в Правобережжі рекрутчини у часі співпало із збільшенням у півтора рази норм рекрутських наборів, що зумовлювалося неможливістю повного укомплектування імперської армії за рахунок податного населення, яке проживало в межах Росії до поділів Речі Посполитої.

Наступного року указами про рекрутський набір населення Російської імперії було розділене відносно термінів служби. Іменним указом від 6 жовтня 1795 р. міщанам, державним і поміщицьким селянам низки губерній, серед яких з Правобережжя була лише Київська, термін служби, починаючи з оголошеного рекрутського набору, визначався у 15 років [10]. Водночас рекрути з Подільської, Волинської та Брацлавської губерній відповідно

до указу від 8 жовтня 1795 р. [11] підлягали виконанню військової повинності на загальних підставах.

Таким чином, уже першими законодавчими актами самодержавства утверджувався диференційований підхід до виконання рекрутської повинності, відповідно до якого в найгіршому становищі опинилися мешканці Правобережної України. Співставляючи укази, що стосувалися лише цих двох наборів, ми виявили абсолютно різні терміни служби для рекрутів з правобережних губерній: з Брацлавської – 20 років, а з Волинської та Подільської – по 25 років.

Тут підкреслимо, що водночас із проведенням поточного рекрутського набору вже з 1796 р. у Правобережній Україні розпочали набирати рекрутів у рахунок майбутніх наборів. Лише з шести повітів Подільської губернії в такий спосіб у рекрути було відправлено 62 особи [3, арк.319-320].

Уже через кілька років проведення рекрутських наборів в Україні зумовило низку негативних явищ морально-психологічного та економічного характеру. На засіданні Державної Ради 9 вересня 1801 р. були обговорені два проекти указу «Про набір рекрутів із прикордонних населених пунктів». В одному з них на початку тексту не були вказані «спонукальні до цього заходу причини, що можуть дати привід до різних тлумачень» [7, с.187]. Як бачимо, для царських властей було не бажаним оприлюднювати справжні причини проведення рекрутських наборів. Значна увага в цьому плані приділялась офіційним формулюванням мотивації наборів. На засіданні 17 березня 1802 р. у ході обговорення питання про прийом на військову службу втікачів і селян був вироблений підхід до відміни імператорського повеління Павла I від 19 травня 1800 р.

Учасники засідання дійшли висновку: скоротити підготовлений указ, не згадуючи ні про політичні обставини, ні про мораль людей, які поступали на військову службу, наголосивши лише на тому, що відданих у солдати зараховувати у рекрути відповідно до «рекрутського установлення» [7, с.187]. Це почали усвідомлювати на найвищому рівні імперської влади. Наприклад, у березні 1803 року на засіданні Державної Ради наголошувалося на тому, щоб «при рекрутських наборах цивільні і духовні власті сприяли відсутності у населення страху перед військовою службою» [7, с.194]. На засіданні 8 жовтня того ж року при обговоренні питання про ліквідацію некомплекту в армії, що складав 51 263 особи, вперше офіційно визнали на державному рівні, що така значна кількість людей «від землі взятих не може не бути землеробству і населенню обтяжливою» [7, с.197-198]. Але при цьому Держрада, посплавшись на неспокойний стан європейських справ, все-таки прийняла ухвалу про проведення до кінця року додаткового набору по 2 рекрути з 500 душ [7, с.197-198].

Враховуючи необхідність підтримки спокою серед жителів прикордонних територій, 21 вересня 1801 р. Олександр I підписав указ «Про стягнення в прикордонних губерніях замість ре-
400

крутів грошей, по 360 рублів за рекрута...» [12]. Його чинність у Правобережній Україні поширювалася лише на мешканців населених пунктів Волинської та Подільської губерній, розташованих на відстані 100 верст від кордону. При цьому, в окремих випадках, дозволялося здавати рекрута [20, с.18]. Така практика згодом була закріплена рекрутськими статутами і проіснувала аж до її скасування у 1857 році. Чинність цього законоположення обмежив Микола I указом від 15 вересня 1828 р., виключивши з його юрисдикції територію прикордоння Російської імперії з Царством Польським [16, с.232], що знову вплинуло на хід наборів на Волині та Поділлі.

Однією з особливостей процесу запровадження рекрутчини на Волині та Поділлі стало й те, що він утруднювався неодноразовими адміністративно-територіальними змінами, пов'язаними з приєднанням північно-західної частини Волині до Росії та черговими адміністративно-територіальними перетвореннями, зміною назви губерній і новим розмежуванням повітів [21, с.67]. Зокрема в жовтні 1794 року Мінський, Ізяславський і Брацлавський генерал-губернатор Т.І. Тутолмін направив губернатору список міст Ізяславської губернії, але через часті зміни в назвах і розмежуванні адміністративних одиниць, наявні у вищих військових властей відомості, не співпадали з нововведеннями, що не дозволяло місцевим властям і військовим гарнізонам на місцях, з точністю та у визначені строки виконати приписи уряду щодо проведення рекрутських наборів.

З особливою увагою самодержавство ставилося до організації рекрутських наборів на Волині та Поділлі під час воєн. Зокрема з початком російсько-французької війни 1812 року Волинь, як і весь Південно-Західний регіон, стала резервом для значного поповнення Російської армії і опинилась під пильною увагою імперських властей. Геополітичне становище Волині напередодні і в ході війни набуло для царизму особливої політичної та стратегічної ваги. Тому, на відміну від російських історичних і Лівобережних українських губерній, де за 1812 рік було проведено три надзвичайних набори, у Волинській та Подільських губерніях було проведено на один набір більше [19, с.304]. Підкреслимо і те, що набори 1812 року відзначалися ще й тим, що кількість рекрутів в кожній губернії Правобережжя регулювалася окремими указами, що свідчило про їх важливе воєнно-стратегічне значення. Підтвердженням цьому став маніфест від 1 липня 1812 року про набір в обох білоруських губерніях, Подільській, Волинській, Ліфляндській і Естляндській з 500 душ по 5 рекрутів і про збір у Сибірських губерніях замість рекрутів грошей – за кожного 2000 рублів [13]. Ми припускаємо, що враховуючи загрозу повної окупації густозаселених західних губерній, тут проводився додатковий набір (уже третій за рік), щоб залучити в російську армію більшу кількість чоловічого населення (це переважно білоруські землі і частина Волині). У такий спосіб армія Росії отримувала додаткове поповнення, а Наполеон втрачав на території, які міг зайняти, трудовий ресурс.

Продовжуючи таку політику в Подільській і Волинській губерніях, у серпні поточного року був проведений ще один позачерговий набір (уже четвертий упродовж року) по одному рекруту зі 100 душ, а у листопаді того ж року знову було оголошено набір, яким передбачалося зібрати з губернії по 8 рекрутів із 500 осіб [14].

З метою закріплення своїх військово-політичних здобутків самодержавство зосередило на Волині та Поділлі, як прикордонному і стратегічно важливому для Росії регіоні великі військові з'єднання.

Квартирна повинність крім, власне квартирування, передбачала ще цілий комплекс послуг від обивателів на місцях, і не обмежувалася лише наданням притулку постояльцям та їх частковим утриманням. Місцеві жителі утримували також коней, що належали військовим підрозділам, постачали дрова, виконували різні ремонтні роботи, в разі потреби надавали власних возів із погоничами. Відтак, виконання волинянами та подолянками рекрутської повинності доповнилося непосильним тягарем військових постойів і сприяло формуванню негативної думки про російську армію. Така ситуація викликала загострення не лише економічного, але й морально-психологічного клімату серед населення, що часом призводило до дієвих протестів. За таких обставин чисельна царська армія виконувала ще й поліцейні функції, тримаючи в покорі все населення. Імперські власті, прагнучи глибоко вкорінитися у краї, розраховували тут, в першу чергу, не на цивільні владні інституції, а на військово-адміністрацію.

Отже, проведення рекрутських наборів на Волині та Поділлі наприкінці XVIII – на початку XIX століть мало низку особливостей. Російський уряд, зважаючи на їх геополітичне положення та її історичний розвиток, був змушений коригувати свою політику комплектування армії населенням краю, допускаючи, подекуди, у своїх діях ліберальніші кроки, порівняно з іншими регіонами держави. Разом з тим перші ж рекрутські набори засвідчили, що російський уряд одразу після підпорядкування Правобережної України розпочав максимально використовувати усі її ресурси, зокрема демографічні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Центральний державний історичний архів України м. Київ (Далі – ЦДАК України), ф.442, оп.65, спр.109, 173 арк.
2. ЦДАК України, ф.442, оп.65, спр.109, 173 арк.
3. Державний архів Хмельницької області, ф.227, оп.1, спр.6, т.1, 683 арк.
4. Российский государственный исторический архив в Санкт-Петербурге (РГИА), ф.796, оп.75, д.372, 32 л.
5. РГИА, ф.796, оп.75, д.373, 94 л.
6. РГИА, ф.1374, оп.2, д.1756, 108 л.
7. Архив государственного совета. Т. III, ч. I. Царствование Александра I-го (1801–1810 гг.). – СПб. : Типография Второго отделения собственного его императорского величества Канцелярии, 1878. – 468 с.
8. Полное собрание законов Российской империи (Далі: ПСЗРИ-1). – СПб., 1830. – Т. XXI. – № 15721.

9. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXIII. — № 17249.
10. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXIII. — № 17393.
11. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXIII. — № 17394.
12. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXVI. — № 20019.
13. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXXII. — № 25172.
14. ПСЗРИ-1. — СПб., 1830. — Т. XXXII. — № 25239.
15. ПСЗРИ-2. — СПб. — 1832. — Т. VI. — № 4869.
16. Бармак М.В. Формування владних інституцій Російської імперії на Правобережній Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) / М.В. Бармак. — Тернопіль : Видавництво Астон, 2007. — 512 с.
17. Проект Безбородка по польским делам 1791 года // Стегний П.В. Разделы Польши и дипломатия Екатерины II. 1772. 1793. 1795 / П.В. Стегний. — М. : Междунар. отношения, 2002. — 696 с.
18. Прудников Ю.Ф. Комплектование Русской армии (1794-1804 гг.) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «Отечественная история» / Ю.Ф. Прудников. — М., 1972. — 22 с.
19. Сидорук С.А. Військові повинності населення Поділля у кінці XVIII – в першій третині XIX століття / С.А. Сидорук // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. — Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2008. — Т.18: На пошану професора В.С. Степанкова. — С.300-308.
20. Філінюк А.Г. Рекрутська повинність у Правобережній Україні на межі XVIII-XIX століть / А.Г. Філінюк // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів і аспірантів. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2004. — Вип.3 : в 3-х томах. — Т.1. — С.17-20.
21. Філінюк А.Г. Торговельно-економічні зв'язки Правобережної України в умовах інкорпорації та геополітики Російської імперії (кінець XVIII – 50-ті роки XIX століття) / А.Г. Філінюк, Т.В. Ігнат'єва. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2006. — 316 с.

С. А. Сидорук

Особенности рекрутских наборов на Волыни и Подолья в конце XVIII – начале XIX веков

В конце XVIII века Правобережная Украина, которая долгое время была составной частью Речи Посполитой, была аннексирована Российской империей и перешла под ее полный контроль. С этого времени на Правобережье распространяется нормативно-правовая база Российской империи, в основе которой есть разделение общества на привилегированные и непривилегированные сословия. Последние выполняли ряд феодальных и государственных повинностей. Важнейшей государственной повинностью была – рекрутская которая регламентировалась законодательными и нормативными актами царского правительств: манифестами, указами императора и сената, выводами Государственного совета, и тому подобное. На базе законодательства о рекрутской повинности в регионе стали осуществляться рекрутские наборы, которые стали новым явлением для обитателей края и повлекли возникновение новых социально-экономических и общественно-политических обстоятельств, которые в значительной мере влияли на последующее развитие Правобережной Украины.

В Правобережье, в частности на Волыни и Подолья рекрутская повинность имела свои особенности организационного, со-

циально-сословного и этнического характера, predeterminedными осторожной политикой инкорпорации новых территориальных приобретений к империи. Российская власть пыталась создать в население края позитивные впечатления о России и ослабить антироссийские настроения, что имели место в среде польской шляхты, которая могла втянуть коренное украинское население в массовое сопротивление имперской политике. Учитывая, что Волынь и Подолье были пограничными регионами, власть пыталась поддерживать спокойствие среди его жителей. Также российское правительство было вынуждено адаптировать свои административно-управленческие структуры под специфику всего Правобережья. Кроме того, перед русской властью в регионе появилось чрезвычайно сложное задание – изменить традиции формирования войска, которые существовали в Речи Посполитой и о которых еще хранилась память в местном обществе.

Российское правительство, ввиду геополитического положения Подольской и Волынской губерний, а также его исторического развития, было вынуждено корректировать свою политику комплектования армии населением края, допуская, кое-где, в своих действиях более либеральные шаги, в сравнении с другими регионами государства. Вместе с тем первые же рекрутские наборы засвидетельствовали, что российское правительство сразу после подчинения Правобережной Украины начало максимально использовать все ее ресурсы, в частности демографические.

Ключевые слова: Правобережная Украина, Подолье, Волынь, рекрутская повинность, рекрутский набор, армия, Российская империя.

S. Sydoruk

Features recruiting in Volhynia and Podolia in the late XVIII – early XIX centuries

At the end of XVIII age Right-bank Ukraine which long time was component part of Speech Pospolitoj was annexed the Russian empire and passed under its complete control. Thereafter the normative-legal base of the Russian empire spreads on Pravoberezh'e, in basis of which there is dividing of society into the privileged and unprivileged estates. The last executed the row of feudal and state duties.

A major state duty was – *rekrutskaya* which was regulated the legislative and normative acts of tsar's government: by the manifests, decrees of emperor and senate, conclusions of State advice, and others like that. On the base of legislation about a *rekrutskoy duty rekrutskie sets*, which became the new phenomenon for the inhabitants of edge and entailed the origins of new socio-economic and social and political circumstances which to a great extent influenced on subsequent development of Right-bank Ukraine, began in a region to be carried out.

In Pravoberezh'e, in particular on Volhynia and Podol'e a *rekrutskaya duty* had the features organizational, social'noslovnogo and ethnic character, predefined the careful policy of incorporation of new territorial acquisitions to the empire.

Rossiyskaya power tried to give in the population of edge the positive impressions about Russia and to weaken anti-russian moods, that took place in the environment of the Polish gentry which could pull in the native Ukrainian population in mass resistance an imperial policy. Taking into account that Volhynia and Podol'e were boundary regions, power

tried to support a calmness among his habitants. Also the Russian government was forced to adapt the administrative and managerial structures under the specific of all Pravoberezh'ya. In addition, before Russian power an extraordinarily difficult task appeared in a region – to change forming traditions troops which existed in Speech Pospolitoj and about which memory was yet kept in local society.

The Russian government, because of geopolitical position of the Podol'skoj and Volhynia provinces, and also his historical development, was forced to correct the policy of completing of army the population of edge, assuming, here and there, in the actions more liberal steps, by comparison to other regions of the state. The first rekrutskie sets witnessed at the same time, that the Russian government right after the submission of Right-bank Ukraine had begun maximally to use all its resources, in particular demographic.

Key words: *Right-bank Ukraine, Podol'e, Volhynia, rekrutskaya duty, rekrutskiy set, army, Russian empire.*

Отримано: 05.10.2016